

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО МОНІТОРИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

КОШУК О. Б., доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та реабілітації

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: koshukob@gmail.com

ПЕША І. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та реабілітації

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: peshai_v@ukr.net

СОПІВНИК І. В., доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи та реабілітації

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: sopivnyk_i@nubip.edu.ua

Анотація. У статті розкрито п'ять блоків знань, якими мають володіти майбутні фахівці із соціальної роботи задля ефективного здійснення моніторингової діяльності. Перший блок передбачає ознайомлення із визначеннями понять «моніторинг» і «оцінка», змістом та завданням впровадження цих методик, а також основними складовими методології оцінювання: показники та індикатори, джерела даних, методи збору інформації, інструменти збору даних, етапи планування та організації моніторингу та оцінки. Другий блок передбачає ознайомлення із методологією моніторингу проведення і оцінки ефективності заходів, як організаційної форми соціальної роботи, принципами визначення показників і методів оцінювання заходів, методикою проведення зовнішнього моніторингу та інструментарій оцінки результативності заходів залежно від основних завдань, на розв'язання яких вони спрямовані. Третій блок передбачає засвоєння понять «соціальний проєкт» та «соціальна ефективність», ознайомлення із методикою моніторингу реалізації та оцінки ефективності соціальних проєктів, оволодіння знаннями щодо класифікації та принципів формування показників та індикаторів оцінювання соціального проєкту. Четвертий блок передбачає вивчення специфіки організації та проведення моніторингу і оцінки соціальних програм, засвоєння поняття «соціальна програма», ознайомлення із характеристиками програми, алгоритмами і принципами планування та проведення моніторингу і оцінки соціальних програм. П'ятий блок передбачає ознайомлення із роллю і місцем моніторингу та оцінки соціальних послуг в організаційній моделі надання соціальних послуг в Україні, етапами організації і завданнями впровадження моніторингу надання соціальних послуг, обов'язками суб'єктів моніторингу на місцевому, регіональному і національному рівнях.

Ключові слова: професійна підготовка фахівців із соціальної роботи, моніторинг, оцінка, соціальний проєкт, соціальна ефективність, соціальні послуги.

Актуальність (Introduction).

Соціальна робота є унікальним видом діяльності, що забезпечує власні потреби людей, перш за все соціально вразливих категорій населення. Соціальні працівники та фахівці соціальної сфери здійснюють соціальну

роботу шляхом проведення упорядкованої діяльності (заходів, проєктів, програм, соціальних послуг), що має визначену мету, завдання, методiku та очікувані результати. Впровадження будь-якої організаційної форми соціальної роботи потребує

розуміння наскільки ефективною є запроваджена соціальна програма або соціальний проект, наскільки отримані результати відповідають запланованим цілям, чи відповідають соціальні послуги потребам і запитам клієнта. Отримати відповідь на ці питання, переконатися в ефективності та результативності соціальної роботи можна здійснивши моніторинг і оцінку, що дають змогу простежити використання ресурсів, впровадження форм та методів запланованої діяльності (моніторинг) та визначити ефективність реалізації та рівень досягнення очікуваних результатів (оцінка).

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Аналіз останніх досліджень свідчить, що у вітчизняній науковій думці питання професійної підготовки майбутніх фахівців із спеціальності «Соціальна робота» знаходить своє відображення у ряді монографій [3-8], наукових статей, проте проблема підготовки до моніторингової діяльності фахівців із соціальної роботи висвітлена недостатньо.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано такі методи як контент-аналіз, аналіз, синтез, узагальнення.

Результати (Results). В Україні сформовано державний запит на проведення моніторингу й оцінювання ефективності соціальних програм та якості надання соціальних послуг. Згідно із Концепцією застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі обов'язковим елементом цільової соціальної бюджетної програми є оцінка її ефективності, визначення рівня досягнення результативних показників програми, які «характеризують результати виконання бюджетної програми і підтверджуються статистичною, бухгалтерською та іншою звітністю і які дають можливість

оцінити ефективність використання коштів на виконання бюджетної програми» [1].

Закон України «Про соціальні послуги» [2] визначає проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг обов'язковими елементами організації діяльності з надання соціальних послуг населенню. Результати оцінки щодо визначення потреб населення територіальної громади у соціальних послугах є інформаційною базою для обґрунтування та ухвалення управлінських рішень щодо формування соціальної сфери на рівні територіальної громади відповідно до потреб у соціальних послугах осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самотійно їх подолати, вразливих груп населення,

Впровадження моніторингу і оцінки у соціальній сфері гарантує цілеспрямованість та результативність впровадження заходів, проектів, програм, послуг усіма учасниками, що залучаються до їхньої реалізації, на національному, регіональному, місцевому рівнях і є важливою складовою формування обґрунтованої державної соціальної політики. З іншого боку запровадження системної роботи з моніторингу і оцінки у соціальній сфері потребує підготовки кваліфікованих фахівців щодо проведення оцінювання процесів і результатів соціальної діяльності.

На сьогоднішній день у роботі фахівців соціальної сфери відчувається недолік фахівців, обізнаних з методикам моніторингу і оцінки, які володіють комплексним підходом та сучасним інструментарієм проведення оцінювання. Тому важливим є опанування студентами, фахівцями соціальної сфери відповідними компетенціями щодо організації і проведення моніторингу і оцінки у соціальній роботі.

Вважаємо за доцільне виділити

основних п'ять блоків знань, якими мають володіти майбутні фахівці із соціальної роботи задля ефективного здійснення моніторингової діяльності.

Перший блок передбачає ознайомлення із визначеннями понять «моніторинг» і «оцінка», зміст та завдання впровадження цих методик, що визначають відповідність реалізації різних видів діяльності запланованим діям та очікуваним результатам. Важливим є порівняння методів моніторингу і оцінки щодо організації, завдань та результатів оцінювання, а також основних складових методології оцінювання: показники та індикатори, джерела даних, методи збору інформації, інструменти збору даних, етапи планування та організації моніторингу та оцінки.

Другий блок передбачає ознайомлення із методологією моніторингу проведення і оцінки ефективності заходів, як організаційної форми соціальної роботи. Необхідно, щоб майбутні фахівці із соціальної роботи зрозуміли принципи визначення показників і методів оцінювання заходів, методика проведення зовнішнього моніторингу та інструментарій оцінки результативності заходів залежно від основних завдань, на розв'язання яких вони спрямовані.

Третій блок передбачає:

- засвоєння понять «соціальний проєкт» та «соціальна ефективність»;

- ознайомлення із методикою моніторингу реалізації та оцінки ефективності соціальних проєктів;

- оволодіння знаннями щодо класифікації та принципів формування показників та індикаторів оцінювання соціального проєкту, розгляд прикладів використання якісних та кількісних показників залежно від завдань оцінювання, мети та завдань проєктної діяльності.

- опанування завдань оцінки і моніторингу проєкту залежно від

використання результатів оцінювання та очікуваних результатів соціального проєкту.

Четвертий блок передбачає:

- вивчення специфіки організації та проведення моніторингу і оцінки соціальних програм;

- засвоєння поняття «соціальна програма»;

- опанування основних характеристик програми, як організаційної форми соціальної роботи, етапів планування і реалізації соціальних програм;

- осягнення алгоритмів і принципів планування та проведення моніторингу і оцінки соціальних програм, видів моніторингу і оцінки програм, залежно від завдань та виконавців оцінювання;

- ознайомлення із специфікою моніторингу реалізації та оцінки ефективності державних і регіональних соціальних програм.

П'ятий блок передбачає ознайомлення із:

- роллю і місцем моніторингу та оцінки соціальних послуг в організаційній моделі надання соціальних послуг в Україні;

- предметом та принципами моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг;

- етапами організації і завданнями впровадження моніторингу надання соціальних послуг, обов'язками суб'єктів моніторингу на місцевому, регіональному і національному рівнях;

- метою, якісними та кількісними показниками, етапами організації проведення оцінки якості соціальних послуг;

- прикладами збору і оформлення даних оцінки якості надання соціальних послуг на регіональному рівні;

- поняттям «визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах»;

- основними етапами та складовими методики визначення потреб населення, подальшого використання отриманих результатів.

Висновки і перспективи (Discussion). Отже, у процесі дослідження виділено п'ять блоків знань, якими мають володіти майбутні фахівці із соціальної роботи задля ефективного здійснення моніторингової діяльності, зокрема, перший блок передбачає ознайомлення із визначеннями понять «моніторинг» і «оцінка», змістом та завданням впровадження цих методик, а також основними складовими методології оцінювання: показники та індикатори, джерела даних, методи збору інформації, інструменти збору даних, етапи планування та організації моніторингу та оцінки. Другий блок передбачає ознайомлення із методологією моніторингу проведення і оцінки ефективності заходів, як організаційної форми соціальної роботи, принципами визначення показників і методів оцінювання заходів, методикою проведення зовнішнього моніторингу та інструментарій оцінки результативності заходів залежно від основних завдань, на розв'язання яких вони спрямовані. Третій блок передбачає засвоєння понять «соціальний проєкт» та «соціальна ефективність», ознайомлення із методикою моніторингу реалізації та оцінки ефективності соціальних проєктів, оволодіння знаннями щодо класифікації та принципів формування показників та індикаторів оцінювання соціального проєкту. Четвертий блок передбачає вивчення специфіки організації та проведення моніторингу і оцінки соціальних програм, засвоєння поняття «соціальна програма», ознайомлення із характеристиками програми, алгоритмами і принципами планування та проведення моніторингу і оцінки соціальних програм. П'ятий блок передбачає ознайомлення із роллю і місцем моніторингу та оцінки

соціальних послуг в організаційній моделі надання соціальних послуг в Україні, етапами організації і завданнями впровадження моніторингу надання соціальних послуг, обов'язками суб'єктів моніторингу на місцевому, регіональному і національному рівнях.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 р. N 538-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80#Text> (дата звернення 10.06.2022).

2. Про соціальні послуги: Закон України. від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19?find=1&text=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD#w1_5 (дата звернення 04.06.2022).

3. Концепція підготовки соціальних педагогів/працівників до роботи з постраждалими від чорнобильської катастрофи: колективна монографія. Тверезовська Н. Т., Сопівник І. В., Драчук О. В., Гаріна С. М., Мосійчук Н. О. Харків: «Глобус», 2020. 378 с.

4. Лісовець О. В. Формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників: монографія. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2018. 344 с.

5. Мазоха Д. С., Перхайло Н. А., Пюра О. С. Підготовка майбутніх фахівців соціальної роботи до професійної діяльності. Монографія. Міленіум, 2018. 294 с.

6. Підготовка майбутніх соціальних працівників / соціальних педагогів до професійної діяльності: колективна монографія. Л. В. Вікторова, Т. І. Ковальчук, О. Б. Кошук, С. О. Кубіцький, О. В. Лапа, П. Г. Лузан,

О. В. Наконечна, О. М. Прохорчук,
І. В. Сопівник, Р. В. Сопівник,
Р. О. Тарасенко, Н. Т. Тверезовська.
К.: «ЦП «Компринт», 2016. С. 308-377.

7. Професійна підготовка
соціальних працівників до
здоров'язбереження чорнобильців:
колективна монографія.
Тверезовська Н. Т., Сопівник І. В.,
Харченко С. В., Драчук О. В.,
Гаріна С. М., Витриховська О. П.,
Мосійчук Н. О.. Харків: «Глобус», 2020.
475 с.

8. Слозанська Г. І. Соціальна
робота в територіальній громаді: теорії,
моделі та методи: монографія; за наук.
ред. В. А. Поліщук. Тернопіль:
Осадца Ю. В., 2018. 382 с.

References

1. Pro skhvalennia Kontseptsii
zastosuvannia prohramno-tsilovoho
metodu v biudzhetnomu protsesi [On the
approval of the Concept of application of
the program-target method in the budget
process]: Rozporiadzhennia Kabinetu
Ministriv Ukrainy vid 14 veresnia 2002 r. N
538-r. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80#Text>

2. Pro sotsialni posluhy [On
social services]: Zakon Ukrainy. vid 17
sichnia 2019 roku № 2671-VIII. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19?find=1&text=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD#w1_5

3. Kontsepsiia pidhotovky
sotsialnykh pedahohiv/pratsivnykiv do
roboty z postrazhdalymy vid chornobylskoi
katastrofy: kolektyvna monohrafiia [The
concept of training social
teachers/workers to work with victims of
the Chernobyl disaster: a collective
monograph]. Tverezovska N. T.,
Sopivnyk I. V., Drachuk O. V.,
Harina S. M., Mosiichuk N. O. Kharkiv:
«Hlobus», 2020. 378s.

4. Lisovets O. V. (2018)
Formuvannia sotsialno-pravovoi
kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh
pratsivnykiv: monohrafiia [Formation of
socio-legal competence of future social
workers: monograph]. Kyiv; Nizhyn: PP
Lysenko M. M. 344 s.

5. Mazokha D. S.,
Perkhailo N. A., Piura O. S. (2018)
Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv
sotsialnoi roboty do profesiinoi diialnosti
[Preparation of future specialists of social
work for professional activity].
Monohrafiia. Milenium. 294 s.

6. Pidhotovka maibutnikh
sotsialnykh pratsivnykiv / sotsialnykh
pedahohiv do profesiinoi diialnosti:
kolektyvna monohrafiia [Preparation of
future social workers / social pedagogues
for professional activity: collective
monograph]. L. V. Viktorova,
T. I. Kovalchuk, O. B. Koshuk,
S. O. Kubitskyi, O. V. Lapa, P. H. Luzan,
O. V. Nakonechna, O. M. Prokhorchuk,
I. V. Sopivnyk, R. V. Sopivnyk,
R. O. Tarasenko, N. T. Tverezovska. K.:
«TsP «Komprynt», 2016. S. 308-377.

7. Profesiina pidhotovka
sotsialnykh pratsivnykiv do
zdoroviazberezhennia chornobylytsiv:
kolektyvna monohrafiia [Professional
training of social workers to protect the
health of residents of Chernobyl: a
collective monograph]. Tverezovska N. T.,
Sopivnyk I. V., Kharchenko S. V.,
Drachuk O. V., Harina S. M.,
Vytrykhovska O. P., Mosiichuk N. O.,
Kharkiv: «Hlobus», 2020. 475 s.

8. Slozanska H. I. (2018)
Sotsialna robota v terytorialnii hromadi:
teorii, modeli ta metody: monohrafiia
[Social work in the territorial community:
theories, models and methods:
monograph]. Ternopil: Osadtsa Yu. V.
382 s.

TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN SOCIAL WORK FOR MONITORING ACTIVITIES

© О. Б. Кошук, І. В. Пеша, І. В. Сопівник

HUMANITARIAN STUDIOS: PEDAGOGICS, PSYCHOLOGY, PHILOSOPHY Vol 13(3) 2022

Abstract. *The article reveals five blocks of knowledge that future specialists in social work should possess in order to effectively carry out monitoring activities. The first block provides an introduction to the definitions of the concepts of "monitoring" and "evaluation", the content and tasks of implementing these methods, as well as the main components of the evaluation methodology: indicators and indicators, data sources, methods of information collection, data collection tools, stages of planning and organization of monitoring and evaluations. The second block involves getting acquainted with the methodology of monitoring the implementation and evaluation of the effectiveness of activities as an organizational form of social work, the principles of determining indicators and methods of evaluating activities, the methodology of conducting external monitoring and the tools for evaluating the effectiveness of activities depending on the main tasks that they are aimed at solving. The third block involves mastering the concepts of "social project" and "social efficiency", familiarization with the methodology of monitoring the implementation and evaluation of the effectiveness of social projects, mastering knowledge about the classification and principles of forming indicators and indicators for social project evaluation. The fourth block involves studying the specifics of the organization and conducting monitoring and evaluation of social programs, mastering the concept of "social program", familiarization with the characteristics of the program, algorithms and principles of planning and monitoring and evaluation of social programs. The fifth block provides an introduction to the role and place of monitoring and evaluation of social services in the organizational model of the provision of social services in Ukraine, stages of organization and implementation tasks of monitoring the provision of social services, responsibilities of monitoring subjects at the local, regional and national levels.*

Keywords: *professional training of social work specialists, monitoring, assessment, social project, social efficiency, social services.*